

Cetatea Cavalerilor

Fondator: Col. r. Dr. Constantin Moșincă
Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Cio.
Editura Tipo MC, Oradea - 2020

Cartea Mea e și a Ta!

ISSN 2734-6889
ISSN-L 2734 -6889

Feldmareșalul August von Mackensen (1849–1945)

Prof. univ. Dr. Dumitru PREDA

Denumit de contemporanii, care i-au admirat energia și capacitatea de manevră, „spărgătorul de fronturi”, August von Mackensen și-a câștigat acest renume și, totodată, rangul de feldmareșal după formidabila ofensivă de la Gorlice-Tarnów (2 mai–27 iunie 1915) asupra frontului de sud-vest al armatei ruse, ale cărei rezultate – retragerea acestora cu mari pierderi până pe aliniamentul Riga, Pinsk, Luck (septembrie același an) – au afectat sensibil raportul de forțe pe frontul de est.

S-a născut la 6 decembrie 1849, în Haus Leiniz (satul Dahlenberg) din provincia Saxonia de Nord, în familia modestă a unui administrator agricol (el însuși avea să declare: „sunt mândru că sunt un fiu al poporului”); după studii primare în satul natal și gimnaziale la Torgau, tânărul Mackensen a urmat cursurile liceale la Halle (*Realgymnasium der Franckeschen Stiftung*, 1865), fiind ulterior înscris, la insistența părintelui său, la cursurile de agronomie ale universității din același oraș (*Vereinigte Friedrichs-Universität*, 1869); voluntar

în războiul franco-prusian din 1870–1871, unde se distingea în cadrul Regimentului 2 husari (*Leib-Husaren-Regiment „Königin Viktoria von Preußen”*) primind gradul de sublocotenent și „Crucea de Fier” (clasa a II-a), avea să fie atras tot mai mult de profesia armelor, manifestând totodată un interes special pentru studierea istoriei militare.

Astfel, în primăvara lui 1873, renunța la studiile sale universitare, îmbrățișând pentru tot restul vieții cariera militară: numit locotenent în vechea sa unitate, se remarcă de la început prin inteligență, talent și perseverență; cult, sârguincios și ambițios, el va înainta relativ rapid în ierarhia militară, îndeosebi după căsătoria cu Dorothea von Horn (1879), fiica influentului *Oberpräsident* al provinciei de est a Prusiei. Scrierile sale istorico- militare s-au dovedit a fi un alt mijloc al avansării profesionale: detașat ca îndrumător în problemele de istorie a armatei al viitorului *Kaiser* Wilhelm al II-lea, acesta însuși avea să-și trimită ulterior propriul fiu pentru a servi în Regimentul 1 husari comandat de Mackensen între 1893–1898. Mai mult, era înnobilit în ianuarie 1899, fiind desemnat *aide-de-camp* al Împăratului (1899–1901), pe care îl va însoți în călătoriile sale în Europa și Orientul Apropiat și Mijlociu. Desemnat ulterior comandant al recent createi Brigăzi de husari a Gărzii imperiale (1901–1908), va continua să prezideze și Societatea de istorie militară al cărei

cofondator fusese în 1898.

Deși nu a fost absolvent al renumitei Academii Militare, îl regăsim pe Mackensen, încă din deceniul 9, detașat în corpul de stat-major; iar din 1891, bucurându-se de aprecierea și încrederea familiei von Moltke – tatăl și fiul, cooptat în echipa Statului Major General al armatei imperiale sub comanda generalului conte Alfred von Schlieffen. Astfel că, în 1906, în momentul retragerii acestuia din înalta funcție, avea să fie considerat un posibil urmaș; dar, cum se știe, postul a fost ocupat de însuși Helmuth von Moltke fiul. Ridicat la gradul de general de cavalerie și numit la comanda Corpului XVII armată (1908), la aproape 60 de ani, se părea că lunga sa carieră se va încheia fără evenimente deosebite.

2

Izbucnirea marii conflagrații avea să-l așeze, însă, pe primul plan al scenei istorice, fiind considerat, alături de Hindenburg și Ludendorff, comandantul tipic al forțelor Puterilor Centrale pe frontul de est; folosind o masă de artilerie de mari calibre, concentrate pe direcția loviturii principale – dată frontal asupra pozițiilor adverse –, întrebuițând cu ingeniozitate aviația și detașamentele de cavalerie cuirasate pentru exploatarea rapidă a breșelor din dispozitivul inamic, atacând apoi în forță cu trupele de infanterie, Mackensen și-a continuat seria victorioasă: mai întâi în fața Serbiei, în toamna lui 1915, când, după ce a străpuns linia Savei și Dunării – în cooperare cu armata bulgară –, a reușit să ocupe cea mai mare parte a teritoriului statului sud-slav, eliminând practic pentru o vreme rezistența acestuia. Apoi, în toamna anului 1916, a executat cu succes și „campania de pedepsire” a României încheiată prin ocuparea Bucureștilor (6 decembrie 1916) și a circa două treimi a teritoriului românesc, frontul stabilizându-se pe linia Carpaților Orientali, a Siretului și a Dunării inferioare, fără ca armata română să poată fi, totuși, scoasă din luptă. Desemnat comandant al tuturor forțelor Puterilor Centrale din zonele ocupate (*Ober Kommando Mackensen*), a introdus aici un sever și necruțător regim de exploatare a resurselor economice (în primul rând petrolul) și de teroare asupra populației civile. Eșecul strategic al campaniei din vara lui 1917 de pe frontul din Moldova avea să-i diminueze o parte a prestigiului său, deși defectiunea rusă și apoi încheierea păcilor cu Rusia sovietică, Ucraina și România au consolidat pe moment situația de ansamblu a Quadruplei Alianțe. În fața înfrângerilor consecutive ale forțelor acesteia pe frontul din Balcani în toamna anului 1918, ultimatumul dat de Înalțul Comandament român la 9 noiembrie și amenințarea reintrării în luptă a României alături de Antanta aveau să-l oblige să se retragă peste Carpați, spre frontierele germane, fiind făcut prizonier pe teritoriul Ungariei și ulterior eliberat.

Avea să trăiască aproape 96 de ani, spre finalul vieții publicându-și (în 1938) memoriile comentate, lucrare cu un amplu ecou internațional, inclusiv în România.

Prin rolul deosebit jucat în operațiile de pe fronturile de est și balcanic, prin faptul că s-a aflat nemijlocit în miezul evenimentelor din România anilor 1916–1918, notele și însemnările sale prezintă o importanță de prim ordin. Surprinde modul foarte zgârcit în care istoricii români au exploatat sursa până acum. De aceea, extrasele ample pe care le redăm în continuare considerăm că vin în întâmpinarea unei necesități.

[CAMPANIA DE PEDEPSIRE A ROMÂNIEI]

Rolul important, în caz de război cu România, ce i se rezervase apriori de Comandamentul Suprem al armatei [germane] i-a devenit cunoscut feldmareșalului abia la jumătatea lunii iulie [1916], în urma unei comunicări a generalului [Erich] von Falkenhayn. Potrivit acesteia, în eventualitatea războiului, sub comanda supremă a feldmareșalului urmau să fie concentrate toate forțele bulgare staționate la granița cu Dobrogea și la Dunăre, Divizia 101 infanterie germană, adusă de pe frontul de la Salonic, precum și două-trei divizii turce.

Din acordurile verbale stabilite de comandamentele armatelor aliate la 28 iulie, la Pless, rezulta că

feldmareșalului îi revenea misiunea de a executa lovitura principală într-un mod rapid și decisiv, care să permită menținerea războiului în afara teritoriului Bulgariei și transferarea acestuia în România. Se considera că realizarea acestei acțiuni reprezenta modalitatea cea mai eficientă de apărare a Transilvaniei, grav amenințată, precum și a Ungariei în fața unei invazii a forțelor române, care erau considerabil superioare. În acest scop, forțele principale ale feldmareșalului, destinate „traversării Dunării în vederea desfășurării ofensivei împotriva Bucureștiului”, urmau să fie concentrate în raionul de așteptare situat la Nicopole. Apărarea flancului drept revenea trupelor bulgare, ce aveau misiunea de a executa acțiuni ofensive de pe linia de graniță cu Dobrogea împotriva punctelor de trecere peste Dunăre, situate la Turtucaia și Silistra. [...]

August [1916]

Conducerea militară bulgară manifesta o foarte redusă tendință de a accepta ideea privind trecerea Dunării și dezvoltarea ofensivei în Muntenia, fiind, în schimb, intens preocupată de posibilitatea recâștigării teritoriului Dobrogei pierdut în ultimul război¹. Având în vedere acest lucru, feldmareșalul s-a adresat, la 8 august, Comandamentului suprem al armatei [germane], prilej cu care arăta următoarele: „Înaltul Comandament consideră că, în cazul războiului cu România, invazia puternicelor forțe române în Transilvania va putea fi evitată în mod eficient numai în condițiile trecerii trupelor noastre peste Dunăre în punctele menționate și transferării războiului în România. Se impune amenințarea spatelui (forțelor române – *n.n.*) destinate acțiunilor ofensive împotriva Transilvaniei, precum și a orașului București. Limitarea campaniei la teritoriul Dobrogei prezintă însă riscul nerealizării scopului propus, întrucât, pe de o parte, Dunărea constituie o cale naturală de protecție a României, iar, pe de altă parte, distanța prea mare determină imposibilitatea desfășurării unor operațiuni ofensive eficiente [ale românilor] împotriva Transilvaniei. [...]”

La sosirea feldmareșalului la Târnovo (31 august 1916 – *n.n.*), trupele subordonate acestuia erau repartizate astfel: „Armata 3 bulgară – de tăria a 60 de batalioane, 24 escadroane și 55 de baterii, comandată de generalul Ștefan Toșev –, era constituită din diviziile 1, 4 infanterie, o treime din forțele Diviziei 6 infanterie, Divizia 1 cavalerie, Rezerva principală Varna, precum și un detașament mixt aflat sub comanda colonelului von Kaufmann; toate aceste forțe se aflau concentrate în imediata apropiere a graniței cu Dobrogea.

În acel moment, trupele germane erau reprezentate doar de un batalion, cinci escadroane și două baterii. Divizia 12 infanterie [germană], aflată încă în curs de constituire și înzestrare în vederea războiului de campanie, executa misiuni de pază a frontierei de-a lungul Dunării. Convoiul de poduri grele austro-ungar, cunoscut deja din timpul acțiunilor desfășurate în anul precedent, precum și trupele de geniști aferente au fost aduse în canalul Belene, un braț dunărean la nord de Sviștov, care situat fiind în fața unei insule întinse și împădurite ce se prelungea spre malul bulgar, prezenta avantajul de a fi protejat de efectul acțiunilor prin foc ale inamicului. De asemenea, aici se mai aflau concentrate monitoare și vedete de patrulare din dotarea Flotei de Dunăre austro-ungare, întărite de o canonieră fluvială și șalupe germane. Acestea au reușit deja să bombardeze orașul Giurgiu, în timp ce românii și-au orientat acțiunile împotriva

¹ Prin Tratatul de pace încheiat la București, la 28 iulie/10 august 1913, ce a pus capăt celui de-al Doilea Război Balcanic, România obținuse o ușoară rectificare a frontierei sub-dobrogene, teritoriul inclus în componența sa, numit și Micul Cadrilater, fiind locuit într-o majoritate absolută de turco-tătari. Atitudinea guvernului român, în pofida moderației intervenției sale, a produs o sensibilă răcire a raporturilor cu statul vecin în perioada imediat următoare. De aceea, știrile răspândite în vara lui 1916 privitoare la unele negocieri secrete între București și Sofia vizând o înțelegere bilaterală, care să excludă declanșarea ostilităților dintre cele două părți în cazul reglementării problemei Cadrilaterului, au produs o anumită stare de nervozitate la nivelul Comandamentului austro-ungar, ca și al Înaltului Comandament al Quadruplei Alianțe – din care și Bulgaria făcea parte din 5 octombrie 1915. Știrile au circulat și în cealaltă tabără, dar în realitate acestea nu au avut o bază reală, Guvernul Ion I.C. Brătianu nescontând pe o schimbare de ultimă oră a poziției guvernanților bulgari. Vezi, pe larg, Ema Nastovici, *România și Puterile Centrale în anii 1914–1916*, București, 1979, p. 221–228; și I.G. Duca, *Memorii* (ed. Stelian Neagoe), vol. II, *Neutralitatea*, partea a II-a (iunie 1915–august 1916), Timișoara, 1933, *passim*.

[orașului] Ruse. În plus, se prevedea angajarea în luptă a unui număr de trupe turcești [otomane], al căror transport, de la Constantinopol, fusese deja inițiat.

Pe baza informațiilor deținute, Comandamentul Grupului de Armate (Mackensen – *n.n.*) aprecia că de cealaltă parte a Dunării, în imediata apropiere a graniței, se aflau unități inamice relativ puternice (aproximativ cinci divizii române) ale căror forțe principale fuseseră dislocate la Turtucaia și Silistra. După toate aparențele, concentrarea lor încă nu era finalizată. De asemenea, era așteptată și sosirea întăririlor rusești. Alte forțe puternice, aproximativ opt divizii române, se aflau, după toate probabilitățile, pe malul nordic al Dunării, la Giurgiu. Deși nu se excludea posibilitatea inițierii unor acțiuni peste Dunăre, era puțin probabil ca acest lucru să se producă în mod real.

În general, forța de care dispunea inamicul aflat de partea opusă în momentul respectiv era supraestimată².

În Dobrogea se aflau la început numai trupele din compunerea Corpului [7] român³, dislocate la Turtucaia și Silistra, Divizia 19 infanterie și o brigadă de cavalerie, totalizând 70 000 de oameni. La acestea se adăugau forțele destinate misiunii de acoperire a Dunării, care se ridicau la 50 000 de oameni.

Bulgaria persista în amânarea declarării războiului împotriva României, întrucât intenționa să condiționeze acest lucru de deschiderea ostilităților de către români. Abia în seara zilei de 31 august, conducerea militară bulgară și-a declarat acordul cu privire la declanșarea operațiunilor. În sfârșit, la 1 septembrie, a fost anunțată declarația de război a Bulgariei⁴. În acest context au apărut însă noi dificultăți. Mackensen, privindu-le în retrospectivă, le descrie astfel:

„La deplasarea mea prin Gorna-Oreahovița, nu departe de Târnovo, am avut o întrevedere cu generalul Toșev, comandantul Armatei 3 bulgare. Bulgaria mai ezita încă să proclame starea de război cu România. Cu toate acestea, conform deciziei regelui Bulgariei, Ferdinand, declarația de război urma să fie anunțată în ziua următoare, la 1 septembrie. De aceea, i-am dat generalului ordinele corespunzătoare, discutând împreună despre executarea lor. În noaptea de 1 spre 2 septembrie, toate trupele de la granița cu Dobrogea, pregătite în vederea desfășurării operațiunilor, trebuiau să treacă frontiera, iar forțele principale să se îndrepte spre Turtucaia.

[7 septembrie]

„Începutul a fost bun – scria Mackensen la 7 septembrie. [...] Ocuparea Turtucaiei constituie un mare succes

² În august 1916, armata română pe picior de pace avea în compunere: 10 divizii (de infanterie) cu 80 de regimente (40 de rezervă) și 250 de batalioane, din care 120 de rezervă și 10 de vânători, o brigadă de grăniceri (2 regimente, 6 batalioane), 2 divizii de cavalerie cu 22 regimente, din care 12 de roșiori și 88 escadroane, din care 40 cu schimbul, 12 brigăzi de artilerie, din care 10 de câmp și 2 grele, cu 236 baterii (150 de câmp), 2 regimente de geniu (6 batalioane, din care 5 de pionieri), Divizia de Dunăre și de Mare (cu 49 și, respectiv, 5 nave de luptă), aeronautica (4 escadrile de aviație și 4 companii de aerostație), plus serviciile sanitar, subsistențe, tren etc. Efectivele totale se ridicau la 8 575 de ofițeri și elevi, 127 085 de subofițeri reangajați și trupă. La 15/28 august 1916, forțele mobilizate ale României aveau să se ridice la 833 601 militari, din care 15 949 ofițeri și 642 139 trupă au constituit *armata de operații* (total: 658 088 oameni), iar 3 894 ofițeri și 171 619 trupă – *părți sedentare*, inclusiv personalul de la stabilimentele industriale militare (total: 175 513 oameni). Adică: 4 comandamente de armată (1, 2, 3 și de „Nord”), 6 comandamente de corp de armată (1, 2, 3, 5, 6, 7), 2 divizii de cavalerie, 20 divizii (infanterie), ulterior, peste zece zile – 23, o brigadă de grăniceri, 5 brigăzi de călărași, 2 brigăzi de artilerie grea (32 baterii), 13 baterii artilerie de munte, artilerie antiaeriană (113 piese), artileria zonelor fortificate (inclusiv a „cetății București”), artileria de poziție (20 baterii), trupele de geniu, aeronautica (aviația și aerostația), Corpul automobilelor, marina militară, formațiunile de serviciu, P.S. și din zona interioară, în total: 366 de batalioane (cu 413 mitraliere de câmp și 161 de poziție), din care 146 batalioane active; 104 escadroane (cu 40 mitraliere) și 377 baterii. În afară de efectivele mobilizate, se mai conta pe 420 870 de oameni disponibili, care puteau fi chemați sub arme, la nevoie. În consecință, totalul mobilizabil al României la începutul campaniei din 1916 se cifra la 1 254 471 de oameni, ceea ce reprezenta 16% din populația țării de atunci (32% din cea bărbătească). *Apud* Ministerul Apărării Naționale, Marele Stat Major, Serviciul Istoric, *România în războiul mondial 1916–1919*, vol. 1, București, 1934, p. 58–59; vezi și Comisia Română de Istorie Militară, Centrul de Studii și Cercetări de Istorie și Teorie Militară, *România în anii Primului Război Mondial*, vol. 1, București, 1987, p. 115–116, 222–226.

³ De fapt, e vorba de Corpul 6 armată, Corpul 7 înființându-se în 1919. Vezi *În apărarea României Mari...*, p. 155.

⁴ Încă din momentul intrării României în război de partea Antantei, Armata 3 bulgară a început marșul către frontieră, organizându-și un dispozitiv ofensiv în vederea declanșării agresiunii. Preparativele de atac ale forțelor bulgaro-germane împotriva Turtucaiei au început în dimineața zilei de 19 august/1 septembrie 1916, chiar înainte ca Bulgaria să declare oficial război României. Vezi *România în anii Primului Război Mondial*, vol. 1, p. 266, 347.

pentru că am reușit să cucerim o poziție puternică, bine consolidată și cu mult timp înainte pregătită, și care pentru inamic prezenta o importanță deosebită. [...] Până în prezent au fost înregistrați 12 000 de prizonieri, între care doi comandanți de brigadă și cel puțin 300 de ofițeri. Numărul tunurilor capturate încă nu se cunoaște, dar se apreciază că acesta s-ar ridica la 60. [...] În zilele următoare s-a constatat că numărul prizonierilor luați la Turtucaia este substanțial mai ridicat. În mâinile învingătorilor au căzut 28 000 de oameni, 3 generali, peste 400 ofițeri și 100 de tunuri. Jertfele de sânge ale românilor s-au cifrat la aproximativ 7 000 de oameni. [...] Toate încercările comandantului Armatei 3, generalul Mihail Aslan, de a debloca raionul fortificat au fost sortite eșecului. [...]"

Strălucitul succes înregistrat la începutul luptelor a determinat continuarea operațiilor din Dobrogea⁵. Silistra a fost ocupată de aliați la 9 septembrie. „Astăzi a fost ocupată Silistra – scrie Mackensen – și odată cu aceasta s-a înregistrat un nou succes. Sub impresia înfrângerilor suferite, românii au evacuat Silistra după o scurtă bătălie, lăsând, în schimb, în urmă un prețios material de luptă. Scopul meu este acum acela de a atinge linia Constanța–Cernavodă. Abia atunci mă voi putea gândi la trecerea Dunării și ofensiva spre București. [...]"

La 13 septembrie, marșul de înaintare ce se desfășura pe front larg a întâmpinat din partea inamicului o puternică rezistență, cunoscând o intensificare notabilă în zilele următoare. În cele din urmă, rușii și românii au fost aruncați înapoi peste linia Musubei–Caraomer (azi Horia-Negru Vodă – *n.n.*). „Inamicul se află în plină retragere, urmărirea lui fiind continuată în mod ferm”, notează Mackensen la 16 septembrie. „Sper să reușim să-l împingem până la coasta Mării Negre. La Constanța, dacă norocul ne va ocroti, inamicul poate suferi o catastrofă! [...]"

La 20 septembrie, feldmareșalul era nevoit să constate: „Din păcate, ofensiva mea a fost stăvilită în fața fortificațiilor ridicate de români (la Cernavodă – *n.n.*) în scopul apărării atât a liniei de cale ferată Constanța–Cernavodă și, în mod deosebit, a celor două puncte terminale ale acesteia, cât și a podului important de peste Dunăre. În acest timp, inamicul a reușit să ajungă la fortificațiile respective, trupele pe care le respinsesem într-o acțiune anterioară izbutind să finalizeze acțiunea de stabilire a contactului cu vecinii lor. Este foarte puțin probabil că voi reuși să pun stăpânire pe aceste fortificații. Ah, dacă aș avea la dispoziție numai trupe germane! Aș ajunge cu siguranță la obiectivul propus, înainte ca românii să aibă timp să ridice noi întăriri. Dar forțele principale de care dispun sunt constituite din bulgari. Părerea mea despre calitățile de comandă ale generalilor lor devine din ce în ce mai nefavorabilă. [...]"

Sfârșitul lui septembrie

Desfășurarea nesatisfăcătoare a operațiunii de urmărire din Dobrogea l-a determinat pe feldmareșal să nutrească ferma convingere că realizarea scopului final, anume atingerea liniei Constanța–Cernavodă, putea fi materializată exclusiv pe baza aducerii și angajării în luptă a forțelor germane. Comandamentul Suprem al armatei [germane] a admis, în limitele posibilităților, cererea feldmareșalului, repartizându-i, prin urmare, Divizia 217 infanterie, la aceasta adăugându-se o escadră de aviație de luptă compusă din 24 de avioane. Divizia 12 bulgară, care executa misiuni de acoperire de-a lungul Dunării, a repartizat în vederea întăririi [forțelor din Dobrogea] o brigadă. Comanda tuturor trupelor întrebuințate în acțiunile de apărare a Dunării, precum și a pregătirilor necesare traversării fluviului, a fost preluată de Comandamentul General 52, în fruntea căruia se afla generalul de infanterie Kosch, cunoscut din timpul campaniei din Serbia. „Declanșarea ofensivei – scrie Mackensen la 22 septembrie – depinde, în mod esențial, de

⁵ Pe larg, generalul G.A. Dabija, *Armata română în războiul mondial (1916–1918)*, vol. I, București, 1928, p. 194–198; Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României (1916–1919)*, ediția a III-a, vol. 1, București, 1989, p. 377–381. Mircea Djuvara, *La guerre roumaine*, Nancy-Paris-Strasbourg, 1919, p. 103–106.

aducerea unor întăriri de artilerie de mare putere, precum și a unei divizii de infanterie germană. Din păcate, situația deplorabilă a căilor ferate locale determină întârzieri majore în aducerea întăririlor necesare. Acțiunea mea din Dobrogea a contribuit atât la slăbirea românilor, cât și la redresarea situației generale, fapt ce i-a determinat pe români să-și retragă o parte din trupele dislocate în Carpați. Situația militară din Transilvania pare să cunoască o nouă cotitură. Armata comandată de generalul von Falkenhayn acționează în apropiere de Dunăre, ceea ce mă face să sper că, foarte curând, românii vor fi siliți să evacueze Transilvania. [...]”

6

1–5 octombrie

Încheindu-și la 1 octombrie inspecția de front cu o deplasare la trupele din flancul stâng al armatei, feldmareșalul a constatat că situația generală a cunoscut o gravă modificare. În acest sens, el relatează: „La 1 octombrie, pe frontul de la Cobadin, românii au executat mai multe acțiuni prin foc decât în mod obișnuit. Acestea, fiind lipsite de efect, recunoașterea scopului era imposibilă. Încheindu-și inspecția punctului de comandă al Diviziei 1 bulgare amplasat la Monumentul lui Traian de la Adamclisi – atât de controversat de oamenii de știință –, precum și a posturilor înaintate ale Detașamentului Bode de la Polucci [Fetești?], unde am avut pentru prima oară prilejul de a admira renumitul pod de la Cernavodă, «o minune a tehnicii germane»⁶, am primit vizita prințului moștenitor al Bulgariei, care m-a anunțat că românii au trecut Dunărea la Rahova, între Turtucaia și Ruse, unde au ridicat un pod, reușind să treacă deja mai multe batalioane⁷. Ce însemna acest lucru era dificil de apreciat. Putea fi începutul desfășurării unei acțiuni de importanță operativă majoră în spatele Armatei 3 bulgare sau o demonstrație cutezătoare, izvorâtă din temerile nutrite de români.”

[...] „Făcând abstracție de acest lucru, se impunea, totuși, întreprinderea unor măsuri urgente de stopare a trecerii românilor [peste Dunăre] și, implicit, de evitare cu orice preț a pericolului ce se întrezărea. M-am înapoiat neîntârziat la Dobrici [Bazargic], unde am aflat că și flancul drept al Armatei 3 bulgare fusese atacat de ruși și români, un fapt aflat, indubitabil, în strânsă corelație cu încercarea de trecere a Dunării în dreptul localității Rahova. Românii, buni cunoscători ai configurației malului și cursului [Dunării], deținând însă și informații exacte, provenite probabil de la diverși agenți, cu privire la repartizarea trupelor noastre, au reușit într-un punct menținut, e adevărat, sub observație, dar apărat de trupe relativ slabe, să arunce pe malul opus una din importantele noastre unități; în prezent, aceștia [românii] se află în plină activitate de construire a unui pod de pontoane. După toate aparențele, pe malul stâng, forțe importante, pregătite în vederea luptei, așteptau începerea acțiunilor. Acest fapt permitea concluzia că partea inamică intenționa să declanșeze o acțiune de anvergură.”

[...] „La 2 octombrie, criza continua să persiste. Dintr-o radiogramă interceptată de forțele noastre rezulta că inamicul intenționa să execute, sub comanda unitară a generalului Averescu, o operațiune de învăluire a frontului și spatelui armatei noastre din Dobrogea. Toate atacurile îndreptate împotriva frontului acesteia au fost însă respinse la 2 octombrie. Ripostând, inamicul a trecut peste fluviu, la Rahova, forțe suplimentare, avansându-și capul de pod spre Turtucaia și

⁶ Autorul se referă, desigur, la faptul că directorul studiilor și lucrărilor podului de peste Dunăre de la Cernavodă, inginerul Anghel Saligny (1854–1925), a fost influențat de școala de construcții din Germania, unde se pregătise și participase la construirea unor căi ferate în Saxonia și Prusia. Chemat în 1887 să preia conducerea lucrărilor de execuție a liniei Fetești–Cernavodă, acesta pusese în practică, numai cu ingineri români, o nouă soluție de construire a podului „Carol I” peste Dunăre, operă finalizată la 14 septembrie 1895. Amănunte la Petru Bogdan, *Opera lui Anghel Saligny*, București, 1913, p. 5–8.

⁷ Este vorba despre cunoscuta *manevră de la Flămânda* (18 septembrie/1 octombrie–22 septembrie/5 octombrie 1916). Podul de pontoane peste Dunăre a fost construit până în seara primei zile de acțiune, deși condițiile atmosferice erau foarte nefavorabile, iar aviația germană a bombardat continuu zona. Generalul Ștefan Toșev, comandantul Armatei 3 bulgare, va afirma că, dacă ar fi reușit, această operație ar fi avut consecințe grave pentru realizarea planurilor grupării germano-bulgare din Dobrogea și chiar pentru situația de pe frontul de la Salonic. *Apud* locotenent-colonel Alexandru Ioanițiu, *Războiul României (1916–1919)*, vol. I, București [f.a.], p. 78.

Silistra. Flotila de Dunăre, deși supusă unui violent foc încrucișat al bateriilor de coastă românești, a produs distrugerea masivă a podului, făcându-l inutilizabil. Am transmis Comandamentului Suprem al armatei [germane] că, menținând Turtucaia, intenționez să realizez, dinspre Ruse, acțiunea de învăluire a flancului și spatelui forțelor inamice. Generalul Kosch a primit un ordin similar. Seara nu mai aveam nicio îndoială că am depășit pericolul ce plana asupra noastră la Dunăre. Puteam dormi fără vise. [...]"

6–18 octombrie

După cele două succese obținute în luptele de apărare de pe Dunăre și din Dobrogea, feldmareșalul era și mai ferm decis să inițieze operațiunile ofensive. La 7 octombrie, el nota: „Deși nu dispun de mijloace suficiente, voi executa o operație bine organizată. Zilnic însă mă confrunt cu situații neprevăzute, care pun sub semnul întrebării realizarea scopului propus. La Turtucaia și Silistra, acțiunile prin surprindere mi-au sporit forțele. De data aceasta nu mai poate fi vorba despre așa ceva. Întăririle promise ajung la destinație într-un mod nesatisfăcător.”

[...] Ca urmare a întârzierii sosirii Diviziei 217 infanterie germană și a bateriilor de mare putere, feldmareșalul a decis amânarea atacului, prevăzut a se desfășura inițial la 11 octombrie, apoi la 15 octombrie, pentru ziua de 19 octombrie.

La 18 octombrie, el notează: „Ieri am fost în primele rânduri ale trupelor. La destinație a ajuns și ultima unitate de artilerie de mare putere. Măine, inamicul va fi atacat pe întreaga linie. Trupele germane din subordine se bucură de toată încrederea mea, având mai ales în vedere faptul că acestea dispun de cele mai eficiente structuri de luptă. De-aș putea avea încă o divizie de acest fel! Voi folosi însă forțele de care dispun pentru executarea loviturii principale în punctul socotit a fi de maximă importanță. [...]”

Dorind să exercite o influență directă asupra operațiilor, feldmareșalul a decis divizarea Armatei 3 bulgare în două grupuri de atac. Astfel, în compunerea Grupului flancului drept, subordonat generalului Kantargiev, intrau Divizia 1 cavalerie bulgară, Divizia 217 infanterie germană (inclusiv Brigada Bode), precum și o divizie formată din Rezerva principală Varna și părți din Divizia 6 bulgară. Acest grup avea misiunea de a executa lovitura decisivă de-a lungul și în partea de est a liniei de cale ferată Caraomer–Medgidia. Comanda celui de-al doilea grup, anume cel al flancului stâng – Diviziile 1 și 4 bulgare și Corpul 6 armată – a fost preluată de generalul Toșev.

19–22 octombrie

Din dorința de a exercita o influență nemijlocită asupra trupelor și comandanților unităților subordonate, dar și de a interveni personal în acțiune, feldmareșalul, contrar obiceiului său, a luat hotărârea de a conduce bătălia de pornire nu din Cartierul său General, ci direct pe câmpul de luptă. Astfel, la 19 octombrie dimineața, el și-a instalat punctul de comandă pe unul din numeroșii tumuli – semn caracteristic al ținutului dobrogean – aflați în imediata apropiere a spatelui frontului flancului drept ce urma să execute lovitura decisivă. Din acest punct, el avea o privire de ansamblu asupra întregului front, începând de la țărmul Mării [Negre] până la turnul de apă de la gara din Cobadin. Atacul a întâmpinat pe toate direcțiile o puternică rezistență, manifestându-se cu o deosebită violență la Topraisar, în confruntarea cu Divizia 217

infanterie, comandată de generalul Liebeskind⁸. Bătălia pentru cucerirea acestui punct-cheie al poziției inamice a continuat și în ziua următoare, soldându-se, inițial, prin cucerirea parțială a acesteia. Pierderile înregistrate [de trupele germane] nu au fost neglijabile. În celelalte puncte s-au consemnat o serie de progrese. Trupele turce aflate în rândurile Grupului de Vest bulgar dădeau dovadă de o bună capacitate de luptă. Deznodământul s-a produs însă abia la 21 octombrie, odată cu luarea cu asalt a Topraisarului și cucerirea [localității] Cobadin. Astfel, străpungerea poziției principale inamice a devenit o certitudine. [...]

La 22 octombrie, victoria a fost obținută pe întreaga linie, urmărirea devenind o acțiune generală.

Într-o însemnare din zilele următoare, Mackensen schițează o imagine deosebit de impresionantă a evenimentelor trăite în acele zile: „Ziua de ieri a fost memorabilă. O duminică de război, firește, în care nu se merge pașnic la biserică. Ceea ce sâmbătă după-amiaza devenise deja clar, anume faptul că bătălia de la Topraisar–Cobadin a fost câștigată, ni s-a confirmat pe deplin ieri-dimineața. Inamicul părăsindu-și poziția de la Valul lui Traian, linia Constanța–Murfatlar, se retrăgea în toate direcțiile, spre nord-vest, peste calea ferată și în continuare la vest, spre Medgidia. Au fost menținute doar fortificațiile înaintate de la Cernavodă, evident cu intenția reluării acțiunilor sprijinite de forțe proaspete în scopul salvării peste pod a tot ceea ce mai putea fi salvat, dar și al amenințării urmăririi din flanc. Dar și aici luptele continuau fără întrerupere.”

Sfârșitul lui octombrie

Ocuparea Constanței, la 22 octombrie, a fost urmată în ziua următoare de cea a Medgidiei, iar la 24 [octombrie] a [localității] Cernavodă. Podul fusese cu puțin timp înainte aruncat parțial în aer de români. Capturile au constat în 6 600 prizonieri, 12 tunuri, peste 50 de mitraliere, o cantitate însemnată de material feroviar rulant, precum și în prețioasele rezerve de petrol și depozite de cereale din Constanța.

„Cernavodă se află în stăpânirea noastră, scria Mackensen. Operația din Dobrogea a avut deznodământul care ne-a fost ordonat. Inamicii, care se retrăgeau în fugă spre nord, vor fi urmăriți de cavaleria noastră pe o distanță considerabilă. Opresc, împreună cu forțele principale ale marilor unități, pe fâșia cea mai îngustă a frontului din Dobrogea. Trupele au nevoie de odihnă după luptele neîntrerupte din ultimul timp. [...]”

Pentru a doua oară peste Dunăre

Desfășurarea optimă a operațiilor din luna noiembrie în Transilvania și munții transilvăneni permitea Armatei 9, comandată de generalul von Falkenhayn, realizarea cooperării concentrice a Armatei 9 cu Grupul de Armate Mackensen în direcția București. În acest context, la sfârșitul lunii octombrie, Comandamentul Suprem al armatei [germane] a solicitat feldmareșalului să-i comunice data declanșării acțiunii de traversare a Dunării. În răspunsul dat, [Mackensen] a arătat că inițierea ofensivei va avea loc abia după construirea, până la 7 noiembrie, a unui cap de pod de partea opusă a fluviului, care urma să fie consolidat pe măsura sosirii întăririlor suplimentare. În acest context, Comandamentul Suprem al armatei [germane] a stabilit direcțiile principale ale viitoarei cooperări a Grupului de Armate [Mackensen] cu Armata

⁸ Un episod interesant petrecut în timpul luptelor din zona Topraisar, încheiat cu reținerea sabiei colonelului Ioan Tarnoschi de către generalul von Liebeskind, în numele feldmareșalului von Mackensen, ca semn al aprecierii deosebite a modului de conducere a rezistenței românești. Vezi Dumitru Preda, *Inamicul își onorează adversarul*, „Magazin istoric”, nr 8/1983, p. 28.

9. În conformitate cu acestea, generalului von Falkenhayn i s-a trasat misiunea de a-și angaja în luptă flancul drept, pornind ofensiva din Carpații transilvăneni, prin pasul Turnu Roșu, împotriva sectorului Slatina-Râmnicu Vâlcea. Se sconta că acest sector putea fi atins aproximativ la mijlocul lunii noiembrie. În cazul finalizării cu succes a coordonării operațiilor Armatei 9 cu ofensiva unor forțe puternice aduse peste Dunăre din Bulgaria, cursul evenimentelor va consemna o cotitură decisivă. În general, Comandamentul Suprem al armatei [germane] considera că acțiunea de traversare a Dunării putea fi declanșată doar în condițiile concentrării unor forțe puternice care să permită executarea rapidă a operațiunii. În astfel de împrejurări, amânarea declanșării operațiilor nu se prefigura cu claritate, cu atât mai mult cu cât generalul von Falkenhayn aprecia că pătrunderea forțelor sale în pasul Turnu Roșu nu putea fi realizată înainte de 11 noiembrie.

Conform rezultatelor recunoașterilor efectuate în teren, ca loc de trecere [a Dunării] a fost stabilit sectorul Sviștov, de altfel, luat în calcul încă de la începutul lunii septembrie. În prima jumătate a lunii noiembrie, feldmareșalul însuși a verificat cu o mare atenție condițiile locale, prilej cu care s-a convins că artileria va beneficia de poziții mascate deosebit de favorabile, iar infanteria de căi de acces ferite de câmpul de observație [al inamicului]. Linia de cale ferată se întindea până la mal, astfel încât artileria de mare și foarte mare putere putea fi adusă la o distanță foarte mică [apropiată] [de locul acțiunii].

Vecinătatea imediată a canalului Belene permitea utilizarea rapidă a Flotei de Dunăre și a mijloacelor de trecere. Condițiile erau înlesnite în plus de faptul că albia fluviului era aici mai îngustă, iar debitul apei mai puțin rapid decât în majoritatea locurilor ce prezentau importanță din acest punct de vedere. Pădurea înaltă ce se întindea pe malul opus, străjuind pe ambele părți drumul ce ducea spre Zimnicea, ascundea privirii inamicului, pe o distanță apreciabilă, cursul apei. Conform informațiilor și observațiilor deținute în acel moment, apărarea nemijlocită a malului opus era asigurată doar de câteva batalioane din compunerea armatei teritoriale române. În spatele acestora se aflau, se pare, trei până la patru baterii, precum și forțe de cavalerie puternice. Potrivit aparențelor, inamicul nu dădea semne de îngrijorare cu privire la eventualitatea trecerii trupelor noastre peste Dunăre. Toate condițiile necesare surprinderii lui erau deci create. Cu toate acestea, feldmareșalul nu pierdea din vedere faptul că în orice momente puteau fi aduse de la București noi întăriri. [...]

La 13 noiembrie, feldmareșalul a dat ordinul principal privind trecerea [Dunării]. Acțiunea, stabilită pentru ziua de 22 noiembrie, urma a fi executată de Divizia 217 infanterie, condusă de generalul Kosch, o divizie compusă din trupe din armata teritorială, a cărei comandă urma a fi preluată de general-maior [conte von der] Goltz – comandantul Brigăzii 33 cavalerie [...]. Acestea erau sprijinite de Flotila de Dunăre, pregătită în vederea luptei, precum și de materialele de trecere puse la dispoziție. De asemenea, se impuneau crearea și consolidarea, pe malul opus al Dunării, a unui cap de pod cât mai înaintat [...].

După consolidarea podului, Dunărea urma a fi traversată de o divizie de cavalerie, compusă din mari unități germane și bulgare, artileria de mare putere, Divizia 12 bulgară, precum și Divizia 26 [otomană] pusă la dispoziție de Comandamentul Suprem al armatei turce.